

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА І ДИЗАЙНУ
КАФЕДРА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи

Олексій ЖИЛЬЦОВ

“ ” 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РИСУНОК

для здобувачів вищої освіти зі спеціальність 022 «Дизайн»
освітнього рівня першого (бакалаврського)
освітньої програми 022.01.01 «Графічний дизайн»

Київ – 2023

Розробник:

ЛИПОВЕЦЬКА Є. Ю., старший викладач кафедри образотворчого мистецтва Факультету образотворчого мистецтва і дизайну Київського університету імені Бориса Грінченка

Викладач:

ЛИПОВЕЦЬКА Є. Ю., старший викладач кафедри образотворчого мистецтва Факультету образотворчого мистецтва і дизайну Київського університету імені Бориса Грінченка

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри образотворчого мистецтва Факультету образотворчого мистецтва і дизайну Київського університету імені Бориса Грінченка

Протокол № 9 від «18» серпня 2023 р.

Завідувач кафедри

образотворчого мистецтва Ольга ШКОЛЬНА

Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми 022.01.01 «Графічний дизайн»

«___» _____ 2023 р.

Гарант освітньо-професійної програми

022.01.01 «Графічний дизайн» Олег КАРДАШ

Робочу програму перевірено

«___» _____ 2023 р.

Заступник декана

з науково-методичної та навчальної роботи Алла ТАРАННИК

Пролонговано:

На 20__/20__ н.р. _____ (підпис) (_____) (ПІБ), «___» 20__ р., протокол № __

На 20__/20__ н.р. _____ (підпис) (_____) (ПІБ), «___» 20__ р., протокол № __

На 20__/20__ н.р. _____ (підпис) (_____) (ПІБ), «___» 20__ р., протокол № __

На 20__/20__ н.р. _____ (підпис) (_____) (ПІБ), «___» 20__ р., протокол № __

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формою навчання			
	Денна		заочна	
Вид дисципліни	обов'язкова			
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська			
Загальний обсяг Кредитів / годин	8 / 240		8 / 240	
Курс	2		2	
Семестр	3	4	3	4
Кількість змістовних модулів з розподілом:	2	2	2	2
Обсяг кредитів	2	2	2	2
Обсяг годин, в тому числі:	60	60	60	60
Аудиторні	28	28	8	8
Модульний контроль	4	4	0	0
Семестровий контроль	15	15	0	0
Самостійна робота	13	13	52	52
Форма семестрового контролю	залік	іспит	залік	іспит

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання дисципліни «Рисунок» є набуття знань з графічного мистецтва та розвиток професійних навичок з художньої майстерності для самостійного творчого вирішення завдань художньо-графічної діяльності.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни «Рисунок», є ознайомлення з різними практичними та теоретичними основними графічних прийомів, формування цілісного бачення і уявлення, розвиток художнього смаку та навичок в роботі над творчими завданнями.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Рисунок», відповідно до освітньо-професійної програми 022.01.01 «Графічний дизайн» формуються загальні та фахові компетентності:

- ЗК 1. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК 4. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК 6. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
- ЗК 7. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.
- СК 3. Здатність здійснювати композиційну побудову об'єктів дизайну.
- СК 5. Здатність застосовувати знання історії українського та зарубіжного мистецтва та дизайну в художньо-проектній діяльності.
- СК 6. Здатність застосовувати у художньо-проектній діяльності спеціальні техніки та технології роботи у відповідних матеріалах (за спеціалізаціями).
- СК 9. Здатність зображувати об'єкти навколишнього середовища і постаті людини засобами пластичної анатомії, спеціального рисунка та живопису (за спеціалізаціями).
- СК 10. Здатність застосовувати знання прикладних наук у професійній діяльності (за спеціалізаціями).

3. Результати навчання за дисципліною

Знання:

- різноманітних прийомів, методів роботи над творчими завданнями з

використанням особливостей національних традицій школи образотворчого мистецтва;

- закономірностей різновидів виражальних засобів рисунку
Практичні навички й уміння:
- володіння різними прийомами та способами графічного відтворення художньо-графічної форми;
- уміння створювати атмосферу творчого підходу для роботи над завданням, використовуючи при цьому класичні зразки;
- уміння аналізувати, визначати технічні прийоми виконання завдання та методичні прийоми наочного пояснення завдання.

Результати навчання:

- РН 1. Застосовувати набуті знання і розуміння предметної області та сфери професійної діяльності у практичних ситуаціях.
- РН 6. Усвідомлювати відповідальність за якість виконуваних робіт, забезпечувати виконання завдання на високому професійному рівні.
- РН 7. Аналізувати, стилізувати, інтерпретувати та трансформувати об'єкти для розроблення художньо-проектних вирішень.
- РН 11. Розробляти композиційне вирішення об'єктів дизайну у відповідних техніках та матеріалах.
- РН 13. Знати надбання національної та всесвітньої культурно-мистецької спадщини, розвивати екокультуру засобами дизайну.
- РН 16. Враховувати властивості матеріалів та конструктивних побудов, застосовувати новітні технології у професійній діяльності.

4. Структура навчальної дисципліни Тематичний план для денної форми навчання

Назви змістових модулів	Усього	Розподіл годин між видами Робіт					Самостійна
		Аудиторна					
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	МКР	
Змістовий модуль I. Принципи і закономірності конструктивного формоутворення. Створення новизни образу за рахунок трансформації реальних предметів.							
Тема 1. Стилзація академічного натюрморту. Варіації трактування пропорційних співвідношень, пластичності форм та декоративного наповнення.	8			8			
Тема 2. Трансформація академічного натюрморту. Варіації трактування пропорційних співвідношень та перевтілення реальних об'єктів в геометричні форми (кубізм).	14			8			6
Модульний контроль	2					2	
Разом	24			16		2	6
Змістовий модуль II. Конструктивні пропорційні та ритмічні особливості зображення гіпсової розетки. Цілісність сприйняття та підпорядкування головне – другорядне.							

Тема 3. Гіпсова розетка «пальмова гілка», «листя винограду» на тлі драпірування.	9			6			3
Тема 4. Багатоплановий натюрморт з гіпсовою розеткою «трилисник», «п'ятилисник» та атрибутами мистецтва. Аналіз форм та перспективна побудова.	10			6			4
<i>Модульний контроль</i>	2					2	
<i>Разом</i>	21			12		2	7
<i>Підготовка та проходження контрольних заходів</i>	15						
<i>Усього в 3 семестрі</i>	60			28		4	13
Змістовий модуль III. Вплив освітлення та фону на тональне вирішення зображуваних предметів.							
Тема 5. Особливості передачі об'єму на темному фоні. Натюрморт з рослинними формами.	10			6			4
Тема 6. Трансформація академічного натюрморту. Варіації трактування пропорційних співвідношень та перевтілення реальних об'ємів в певному освітленні (контражур).	10			8			2
<i>Модульний контроль</i>	2					2	
<i>Разом</i>	22			14		2	6
Змістовий модуль IV. Принципи об'ємно-просторового зображення предметів в просторі.							
Тема 7. Рисунок стільця в перспективному зображенні з драпіруванням у інтер'єрі.	6			6			4
Тема 8. Передача глибини простору при малюванні багатопланового натюрморту з предметами побуту в інтер'єрі.	15			8			3
<i>Модульний контроль</i>	2					2	
<i>Разом</i>	23			14		2	7
<i>Підготовка та проходження контрольних заходів</i>	15						
<i>Усього в 4 семестрі</i>	60			28		4	13

5. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ I. Принципи і закономірності конструктивного формоутворення. Створення новизни образу за рахунок трансформації реальних предметів.

Тема 1. Стилізація академічного натюрморту. Варіації трактування пропорційних співвідношень, пластичності форм та декоративного наповнення.

Практична робота 1. Виконання стилізованого зображення натюрморту, пошуки трансформації та декоративного наповнення форми (Ф-А2 (тонований папір), лінер, маркер, туш, гуаш).

Тема 2. Трансформація академічного натюрморту. Варіації трактування пропорційних співвідношень та перевтілення реальних об'ємів в геометричні форми (кубізм).

Практична робота 2. Виконання ахроматичного стилізованого зображення (Ф-А2, туш, гуаш, мішана техніка).

Самостійна робота 1. Пошукові ескізи ахроматичного стилізованого зображення предметів натюрморту (Ф-А3, пастель, маркер, лінер, туш).

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ II. Конструктивні пропорційні та ритмічні особливості зображення гіпсової розетки. Цілісність сприйняття та підпорядкування головне – другорядне.

Тема 3. Гіпсова розетка «пальмова гілка», «листя винограду» на тлі драпірування.

Практична робота 3. Виконання натюрморту з гіпсовою розеткою та драпіруванням (Ф-А2, олівець).

Самостійна робота 2. Копія академічного рисунку драпірування (Ф-А3, олівець, вугілля).

Тема 4. Багатоплановий натюрморт з гіпсовою розеткою «трилисник», «п'ятилисник» та атрибутами мистецтва. Аналіз форм та перспективна побудова.

Практична робота 4. Виконання натюрморту з гіпсовою розеткою (Ф-А2, вугілля (техніка гризали))

Самостійна робота 3. Начерки й замальовки пейзажу, його елементів (дерева, рослини) (Ф-А3, вугілля, сангіна, соус або чорна пастель)

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ III. Вплив освітлення та фону на тональне вирішення зображуваних предметів.

Тема 5. Особливості передачі об'єму на темному фоні. Натюрморт з рослинними формами.

Практична робота 5. Виконання рисунка натюрморту (Ф-А2, олівець).

Самостійна робота 4. Начерки рослинних форм (Ф-А3, олівець).

Тема 6. Трансформація академічного натюрморту. Варіації трактування пропорційних співвідношень та перевтілення реальних об'ємів в певному освітленні (контражур).

Практична робота 6. Виконання рисунка натюрморту в контражурі (Ф-А2, акварель, гуаш, пастель).

Самостійна робота 5. Замальовки пейзажу за вікном (Ф-А2, олівець, вугілля, сангіна, лінер).

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ IV. Принципи об'ємно-просторового зображення предметів в просторі

Тема 7. Рисунок стільця в перспективному зображенні з драпіруванням у інтер'єрі.

Практична робота 7. Аналітично-конструктивна схема тонального начерку предметів (Ф-А2, олівець, вугілля, сангіна).

Самостійна робота 6. Копія академічного рисунка стільця (Ф-А3).

Тема 8. Передача глибини простору при малюванні багатопланового натюрморту з предметами побуту в інтер'єрі.

Практична робота 8. Аналітично-конструктивна схема тонального начерку предметів (Ф-А2, олівець).

Самостійна робота 7. Копія академічного рисунка інтер'єру кімнати (Ф-

A3).

6. Контроль навчальних досягнень

6.1 Система оцінювання навчальних досягнень здобувачів

Вид діяльності здобувача	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	Не передбачено навчальним планом							
Відвідування семінарських занять	1	Не передбачено навчальним планом							
Відвідування практичних занять	1	8	8	6	6	7	7	7	7
Робота на семінарському занятті	10	Не передбачено навчальним планом							
Робота на практичному занятті	10	2	20	2	20	2	20	2	20
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	Не передбачено навчальним планом							
Виконання завдань для самостійної роботи	5	1	5	2	10	2	10	2	10
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25
Разом		58		61		62		62	
Максимальна кількість балів:		119				124			
Розрахунок коефіцієнта:		$119 : 100 = 1,19$				$124 : 60 = 2,07$			
Екзамен:		-				40			

6.2 Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Змістовий модуль та теми курсу	Кільк. годин	Бали
3 семестр		
Тема 1. Пошукові ескізи ахроматичного стилізованого зображення предметів натюрморту (Ф-А3, пастель, маркер, лінер, туш).	6	5
Тема 2. Копія академічного рисунку драпірування (Ф-А3, олівець, вугілля).	3	5
Тема 3. Начерки й замальовки пейзажу, його елементів (дерева, рослини) (Ф-А3, вугілля, сангіна, соус або чорна пастель).	4	5
Разом:	13	15
4 семестр		
Тема 4. Начерки рослинних форм (Ф-А3, олівець).	4	5
Тема 5. Замальовки пейзажу за вікном (Ф-А2, олівець, вугілля, сангіна, лінер).	2	5
Тема 6. Копія академічного рисунка стільця (Ф-А3).	4	5
Тема 7. Копія академічного рисунка інтер'єру кімнати (Ф-А3).	3	5
Разом:	13	20

Критерії оцінювання рівня виконання завдань для самостійної роботи:

1. Композиція в рисунку – 1 б.;
2. Передача пропорцій, співвідношення цілого і деталей – 1 б.;
3. Передача об'єму – 1 б.;
4. Повнота обсягу виконання – 1 б.;
5. Якість виконання – 1 б.

6.3 Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Модульний контроль здійснюється у вигляді виконання здобувачами творчої роботи на задану тему. Робота, що не відповідає темі не розглядається.

Критерії оцінювання модульного контролю

№ п/п	Критерії оцінювання	Кількість балів
1	Відповідність завданню (розмір, матеріал)	5
2	Композиційне рішення	5
3	Передача пропорцій, конструктивна побудова	5
4	Передача об'єму, тонове рішення	5
5	Завершеність роботи	5
	Всього	25

6.4 Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

У 3 семестрі з дисципліни «Рисунок» навчальним планом передбачено підсумковий модульний контроль (залік), який виставляється, як сума балів за всі форми роботи протягом півріччя.

У 4 семестрі семестровий контроль з дисципліни «Рисунок» проводиться у вигляді виконання практичного завдання на задану тему. Тематика, вимоги та критерії оцінювання семестрового контролю визначаються і затверджуються окремою програмою екзамену.

Критерії оцінювання іспиту	Максимальна кількість балів
Здобувач демонструє повні і глибокі знання навчального матеріалу, достовірний рівень розвитку умінь та навичок, виконує рисунок постановки, що відповідає поставленому завданню; зображення гармонійно закомпоноване, конструктивно побудоване і тонально вирішене. Екзаменаційна робота має бути виконана з дотриманням усіх техніко-технологічних правил виконання роботи. Здобувач має досконало володіти розумінням основ композиції, правил конструктивної будови, демонструвати світло-тонове вирішення, охайне та якісне завершення. <u>Техніко-технологічні типові помилки</u> Помилки відсутні	36-40
Здобувач демонструє повні знання навчального матеріалу, але допускає незначні помилки, виконує рисунок постановки, що відповідає поставленому завданню, але робота не достатньо гармонійно закомпонована, здобувач припускається несуттєвих техніко-технологічних неточностей, але в цілому робота виконана охайно і на досить якісному рівні. У екзаменаційній роботі практично відсутні помилки. <u>Техніко-технологічні типові помилки</u> 1. робота не достатньо гармонійно закомпонована.	31-35
Здобувач демонструє повні знання навчального матеріалу, але допускає помилки, виконує рисунок постановки, що не повністю відповідає поставленому завданню, робота має недоліки у конструктивній побудові, здобувач допускає певні техніко-технологічні неточності, має дрібні несуттєві недоліки у світло-тональному вирішенні просторового оточення. У цілому робота виглядає охайно і досить якісно. <u>Техніко-технологічні типові помилки</u> 1. недоліки у конструктивній побудові; 2. певні техніко-технологічні неточності; 3. несуттєві недоліки у світло-тональному вирішенні просторового оточення.	26-30

<p>Здобувач володіє більшою частиною навчального матеріалу, має достатній рівень розвитку умінь та навичок, але не завжди може вдало застосувати їх для відображення постановки, виконує рисунок з похибками у конструктивній побудові та світло-тональному вирішенні просторового оточення; допускає певні техніко-технологічні помилки; рисунок виглядає не досить охайно. У роботі можуть бути наявні помилки, що веде до невідповідності враження від роботи.</p> <p><u>Техніко-технологічні типові помилки</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. невірна конструктивна побудова; 2. похибки у світло-тональному вирішенні; 3. перспективні помилки у просторовому оточенні; 4. недосить охайний вигляд. 	21-25
<p>Здобувач володіє меншою частиною навчального матеріалу, має низький рівень розвитку умінь та навичок, що перешкоджає відобразити задум належним чином, виконує рисунок з суттєвими композиційними, конструктивними чи світло-тоновими похибками, допускає техніко-технологічні помилки, що відображаються на якості і зовнішньому вигляді роботи.</p> <p><u>Техніко-технологічні типові помилки</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. суттєві композиційні похибки; 2. невірна конструктивна побудова; 3. перспективні помилки у просторовому оточенні; 4. формальне світло-тонове вирішення; 5. бракує охайності в роботі. 	16-20
<p>Здобувач володіє незначною частиною навчального матеріалу, має низький рівень розвитку умінь та навичок, що не дозволяє виконати завдання, виконує рисунок з грубими формальними чи конструктивними чи світло-тоновими похибками, що принципово спотворюють форму, робота не завершена і створює погане враження, або ж фактично відсутня.</p> <p><u>Техніко-технологічні типові помилки</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. відсутня композиція; 2. невірна конструктивна побудова; 3. перспективні помилки у просторовому оточенні; 4. формальне світло-тонове вирішення; 5. бракує охайності в роботі. 	0-15

6.5 Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю.

Семестровий контроль навчальної діяльності здобувача з дисципліни «Рисунок» проводиться у вигляді обов'язкового перегляду творчих практичних аудиторних та самостійних робіт, виконаних здобувачем у процесі навчальної діяльності протягом семестру.

При проведенні іспиту здобувачем виконується практичне завдання на задану тему.

6.6. Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
А	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками.
В	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок.
С	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною

		кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності.
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов’язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Навчально-методична карта дисципліни «Рисунок»

3 семестр			4 семестр		
	Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2		Змістовий модуль 3	Змістовий модуль 4
бали	58 б.	61 б.	бали	62 б.	62 б.
Практичні заняття	Тема 1. Виконання стилізованого зображення натюрморту, пошуки трансформації та декоративного наповнення форми (Ф-А2 (тонований папір) , лінер, маркер, туш, гуаш). 8 год. (10 б. за виконане завдання + 4 б. за відвідування)	Тема 3. Виконання натюрморту з гіпсовою розеткою та драпіруванням (Ф-А2, олівець). 6 год. (10 б. за виконане завдання + 3 б. за відвідування)	Практичні заняття	Тема 5. Виконання рисунка натюрморту (Ф-А2, олівець). 6 год. (10 б. за виконане завдання + 3 б. за відвідування)	Тема 7. Аналітично-конструктивна схема тонального начерку предметів (Ф-А2, олівець, вугілля, сангіна). 6 год. (10 б. за виконане завдання + 3 б. за відвідування)
	Тема 2. . Виконання ахроматичного стилізованого зображення (Ф-А2, туш, гуаш, мішана техніка). 8 год. (10 б. за виконане завдання + 4 б. за відвідування)	Тема 4. Виконання натюрморту з гіпсовою розеткою (Ф-А2, вугілля). 6 год. (10 б. за виконане завдання + 3 б. за відвідування)		Тема 6. Виконання рисунка натюрморту в контражурі (Ф-А2, акварель, гуаш, пастель). 8 год. (10 б. за виконане завдання + 4 б. за відвідування)	Тема 8. Аналітично-конструктивна схема тонального начерку предметів (Ф-А2, олівець). 8 год. (10 б. за виконане завдання + 2 б. за відвідування)
54	28 б.	26 б.	54	27 б.	27 б.
Самостійна робота	Тема 1. Пошукові ескізи ахроматичного стилізованого зображення предметів натюрморту (Ф-А3, пастель, маркер, лінер, туш).	Тема 2. Копія академічного рисунку драпірування (Ф-А3, олівець, вугілля).	Самостійна робота	Тема 4. Начерки рослинних форм (Ф-А3, олівець).	Тема 6. Копія академічного рисунка стільця (Ф-А3).
		Тема 3. Начерки й замальовки пейзажу, його елементів (дерева, рослини) (Ф-А3, вугілля, сангіна, соус або чорна пастель).		Тема 5. Замальовки пейзажу за вікном (Ф-А2, олівець, вугілля, сангіна, лінер).	Тема 7. Копія академічного рисунка інтер'єру кімнати (Ф-А3).
15	5 б.	10 б.	20	10 б.	10 б.
50	МКР 1 - 25 б.	МКР 2 - 25 б.	50	МКР 3 - 25 б.	МКР 4 - 25 б.
Разом – 119 б. : 100 = 1,19 (коефіцієнт визначення успішності – 1,19)			Разом – 124 б. : 60 = 2,07 (коефіцієнт визначення успішності – 2,07)		
–			Іспит – 40 балів		

8. Рекомендовані джерела

Основні:

1. Дворник Ю. В. Жива вода рисунка. Тернопіль: Навч. книга-Богдан, 2029. – 176 с. (Наявний в бібліотеці Університету в 1 примірнику)
2. Кардашов В. М. Теорія і методика викладання образотворчого мистецтва: Навчальний посібник для здобувачів вищих навчальних закладів. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2007. 296 с. (Наявний в бібліотеці Університету в 15 примірниках та електронному репозиторії: <http://elib.kubg.edu.ua/3620/>)
3. Кириченко М. А., Кириченко І. М. Основи образотворчої грамоти : Навч. посіб. Київ : Вища шк., 2002. 190 с. (Наявний в бібліотеці Університету в кількості 61 примірників та електронному репозиторії: <http://elib.kubg.edu.ua/3620/>)
4. Сухенко В. О. Академічний рисунок. Підручник. Київ: Амадей, 2016. 232 с.

Додаткові:

1. Лагутенко О. Нариси з історії української графіки ХХ століття. Київ: Грані-Т, 2007. 168 с.
2. Перепадя В. В. Рисунок. Проблеми творчості в навчальному процесі. Львів: «Палітра», 2023
3. Туманов І. М. Рисунок. Живопис. Скульптура: Теоретико-методологічні основи комплексного навчання. Львів: Аверс, 2010. 496 с.
4. Хмельовський О., Костукевич С. Графіка і основи графічного мистецтва: навч. посібник. Луцьк: вид-во ЛДПУ, 2003. 160 с.
5. Шалаєв Г. П. Вчимося малювати. Київ: Країна мрій, 2002. 124 с.
6. Електронні ресурси:
 Види графіки. Режим доступу:
<http://www.ukrreferat.com/index.php?refera=46461>
 Техніки графіки. Режим доступу: <http://www.ex.ua/view/15817680>